

Niet zeggen wat je denkt, maar denken over wat je zegt

Goede taal is voor iedereen belangrijk. Taal is niet zomaar iets. Het is een door God gegeven instrument. Wat verstaan we precies onder taal? En wat is er 'goed' aan 'goede taal'? En waarom is dat zo belangrijk? In dit artikel probeer ik aan de hand van oude en nieuwe ideeën te komen tot een omschrijving van wat 'goede taal' is.

Woordenboek Van Dale verstaat onder taal *'spraakklanken waarmee men zijn gedachten en gevoelens aan anderen kenbaar maakt'*. Filosoof Maarten Dorman, auteur van *Rousseau en ik*, stelde dat taal een kunstmatige afspraak is die ten koste van onze echtheid gaat (VK 25/2/2012). Taal, zo is de redenatie, is een instrument om de werkelijkheid te beschrijven. En aangezien onze waarnemingen subjectief zijn, is ons beeld van de werkelijkheid subjectief. Aan het gesproken woord gaat taal, als systeem met regels, vooraf.

Het is opvallend hoe weinig er over taalgebruik wordt nagedacht. Niet alleen scheld- en vloekwoorden zijn in het taalgebruik geslopen, ook andere woordjes doen hun intrede. Het taalgebruik is in die zin aan erosie onderhevig, nieuwe woorden doen hun intrede en andere woorden raken in onbruik. Ook voor scheld- en vloekwoorden geldt dit: met het woord 'pest' wordt nauwelijks nog gescholden (uitgezonderd 'pestkop'), terwijl een woord als 'kanker' een halve eeuw geleden nog niet als scheldwoord werd gebruikt. Taal is niet zomaar iets. Niet iets om luchtig over te doen. *'Het zijn maar woorden.'* Nee, het zijn niet 'maar' woorden. Jacob Cats dichtte: *"Het puntje van een gaeuwe pen is 't felste wapen dat ick ken."* Een psycholoog concludeerde onlangs op basis van onderzoek dat bij fysiek geweld en verbaal geweld hetzelfde hersengebied actief is waaruit we kunnen afleiden dat we pijn ervaren. Of je nou iemand een klap geeft, of kwetst, het doet beide pijn. Misschien doen woorden wel meer pijn. We moeten dus niet lichtvaardig over verbaal geweld denken. Woorden hebben impact, het kunnen brandende pijlen zijn.

Ook vanuit theologisch perspectief is taal niet zomaar iets. God gaf ons de taal om Hem te loven en prijzen. In de Hof konden wij met Hem communiceren, in volmaakte zin. Hij openbaarde Zijn naam met taal: *"HEER! De HEER is een barmhartige en genadige God, geduldig, groot in liefde en trouw"* (Ex 34, 6). God is dus niet een 'Al' of een 'Naamloze' (K.H. Miskotte), maar Hij heeft een naam hoog te houden. God is een jaloers God die geen andere goden naast Zich duldt, maar ook toeziet op het eerbiedige gebruik van Zijn naam. Wij mogen zijn Naam uitspreken en aanroepen (cf JI 2, 32). Hij kan het niet hebben dat mensen zich op hun eigen naam zouden beroemen. Met het bouwen van de toren te Babel, wilden de mensen een naam voor zichzelf maken (cf Gn 4, 11). Het kwam hen duur te staan. God strafte met de spraakverwarring. Vanuit deze spraakverwarring lopen lijnen naar Pinksteren, het omgekeerde talenwonder. De taal van Gods Geest bracht mensen samen, bij het centrum van het Evangelie: het plaatsvervangend lijden van God die mens werd, maar God bleef.

Wat is goede taal? Een zin als *'Doe eens normaal man'*, zoals Geert Wilders die tijdens de Algemene Beschouwingen richting de minister-president uitte, kan in een gesprek met je vrienden wel passend zijn, maar in het parlement is deze uitspraak niet gepast. De context doet er toe. Waarom zeg je tegen je grootmoeder 'u' en tegen een vriendin 'hé joh'? Beschaving mag dan volgens filosoof Rob Riemen een *'dun vernislaagje'* zijn (Trouw, 21/2/2012), het is van wezenlijk belang. Beschaafd wil zeggen *'welgemanierd'* en *'welopgevoed'*. De bekende etiquettedeskundige Amy Groskamp-ten Have zei al: *"Goede manieren betekenen: zelfbeheersing en vrees om anderen te kwetsen"* en *"We kunnen niet zonder omgangsregels. (...) Zoals de taal niet kan zonder grammatica en het verkeer niet zonder verkeersregels, zo kan de maatschappij niet zonder omgangsvormen."* Goed is passend, geschikt, voordelig. Niet goedkoop. Niet eenvoudig. Geen middelmaat. Goed met elkaar omgaan, betekent dat je elkaar respectvol bejegend. Dat je de ander laat uitpraten en luistert. Niet zeggen wat je denkt, maar denken over wat je zegt.

De eerste tafel van de Tien Geboden is gericht op de eerbied voor Gods bestaan, Gods dag en Gods naam. Wij mogen Zijn naam uitspreken. Hij wil dat wij Zijn naam aanroepen om behouden te worden. Hij is het die ons Zijn vriendschap biedt (Ps 97 ber.) Hij biedt een taal om met Hem te communiceren. Hij is het die door middel van het Woord roept en óns bij de naam noemt. Echte goede taal houdt rekening met God. Is gericht op de verheerlijking van Zijn Naam: *“HEER, onze Heer, hoe machtig is uw naam overal op aarde.”*

De auteur is persvoorlichter van de Bond tegen het vloeken en als onderzoeker verbonden aan het Lectoraat Religie in Media en Publieke Ruimte van de CHE.